

Č.

Příjmení a jméno: .....

Adresa bydliště: ..... Adresa školy: .....
(Jméno a adresu vyplňte až po ukončení soutěžního kola, zejm. u prací postupujících do vyššího kola.)

**Národní institut dětí a mládeže MŠMT, zařízení pro další vzdělávání pedagogických
pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání,
Na Poříčí 4, 115 30 Praha 1**

Dějepisná olympiáda

42. ročník – 2012/2013

Zadání úkolů krajského kola – test

Tematické zaměření ročníku: „**Od pohanských zvyků ke křesťanským tradicím**“
- s využitím vzdělávacích oblastí Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
a Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura)

Důležité upozornění – u každé otázky je rámeček, který uvádí maximální počet bodů za otázku, do
prázdného políčka se pak doplní získaný počet bodů. Celkem je možné získat **120 bodů**.

Úkol č. 1

Doplň k charakteristice název.

a) Jedna z věd, která pomáhá osvětlovat historii, zabývá se např. životem venkovského lidu.

U nás se profilovala v období národního obrození.

.....

b) Soubor zažitých zvyků, myšlenek a norem, předávaných z generace na generaci. Součást
národního kulturního dědictví. ....

c) Jedná se o stále se opakující cyklus, který křesťanům určuje pořadí církevních svátků se
zvláštním zřetelem k narození, životu a ukřižování Krista. Jeho běh vychází z textu Nového
zákona a začíná každoročně první adventní nedělí. (l).....(r).....

3 body	
--------	--

Úkol č. 2

Vylušti v přesmyčkách pojmy, které jsou spjaty s postavami svatých:

YTSOAKT – části těl světců nebo věcí, které vlastnili - .....

RBIATTU – charakteristický znak světců - .....

GNDEELA – původně životopis světce - .....

3 body	
--------	--

Úkol č. 3

Stával ve výklencích mnoha chalup a domů. Lidé si ho považovali. Byl totiž ochráncem proti ohni.

Jak se tento populární světec jmenoval? .....

Doplň jména dalších světců.

.....

.....

.....

.....

.....

6 bodů	
--------	--

Úkol č. 4

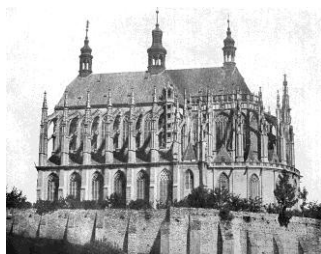
„Zlatá legenda“ je český název pro soubor legend o životech křesťanských světců.

Zakroužkuj správné řešení:

*Tento soubor obsahuje asi 90/170 legend psaných **latinsky/německy**. Pochází z 10./13. století. Jejím autorem byl **italský/španělský** historik a arcibiskup **madriidský/janovský**. Původní název souboru je **Legenda aurea/Legenda major**.*

3 body	
--------	--

Úkol č. 5

Dva dny před sv. Mikulášem se slaví svátek sv. ....

Tato dívka byla podle legendy vězněna svým otcem ve ..... - ta se také stala jejím hlavním atributem. Je patronkou mnoha povolání a řemeslníků, z nichž nejvýznamnější jsou ....., kteří jí zasvětili mnoho kostelů, kaplí a oltářů, např. u nás nejznámější jí zasvěcený chrám v ..... (na obrázku).

4 body	
--------	--

Úkol č. 6

V adventu by katoličtí věřící měli dodržovat půst, tzn.

a) střídmost v jídle a pití	b) zákaz tance
c) zákaz zábavy	d) zákaz křtů

Zakroužkuj, která z možností není pravdivá.

1 bod	
-------	--

Úkol č. 7

Jedna z nejznámějších novozákonních postav je postava Jana Křtitele.

Do textu o tomto muži doplň jména, která jsou v nabídce:

Jan Křtitel se narodil šest měsíců před narozením..... Jeho rodiči byli ..... a ..... V dospělosti Jan Křtitel veřejně kritizoval vládcu Galileje ....., který si vzal za manželku ženu svého bratra ..... (doplň jméno manželky). Ta využila své dcery ....., která si přála na svém nevlastním otci hlavu Jana Křtitele.

Nabídka: *Alžběta, Herodes Antipas, Herodiada, Ježíš, Salome, Zachariáš,*

6 bodů	
--------	--

Úkol č. 8

V českých zemích existují desítky poutních míst. Mezi nejznámější patří (*z následující nabídky vytvoř správně dvojice*):

A - Svatá Hora	1 - u Olomouce	A.....
B - Kájov	2 - u Uherského Hradiště	B.....
C - Velehrad	3 - u Příbrami	C.....
D - Svatý Kopeček	4 - na Českokrumlovsku	D.....

2 body	
--------	--

Úkol č. 9

Doplň informace vztahující se ke sv. Václavovi:

- ..... - místo (stavba), kde je pohřben
- ..... - místo prvního kostela zasvěceného sv. Václavu
- ..... - bitva, ve které se podle legendy nad hrotem kopí sv. Václava objevil sv. Václav na bílém koni
- ..... - tvůrce jezdecké sochy sv. Václava na Václavském náměstí v Praze

4 body	
--------	--

Úkol č. 10

Doplň názvy událostí (akcí, setkání), které jsou spjaty s církevními i pohanskými svátky a zvyklostmi.

- ..... - předení lnu či konopí na nitě
- ..... - slavnost připomínající dožínky, ale zaměřená na chmel
- ..... - církevní slavnost v předvečer svátku
- ..... - ranní mše o adventu, přeneseně písně zpívané na těchto mších
- ..... - divadelní hry, které připomínaly poslední dny Kristova života a jeho zmrtvýchvstání

5 bodů	
--------	--

Úkol č. 11

Existuje několik druhů tradičních masopustních masek – medvěd, klíbná, Žid, bába s nůsí, nevěsta, pohřebenář, kat, smrt a další.

Napiš synonymum ke slovu klíbná: .....

Z čeho byla vyrobena maska pohřebenáře? .....

2 body	
--------	--

Úkol č. 12

Pomlázka, proutek či prut ozdobený barevnou stuhou, bývá v různých krajích pojmenován různě. Z přesmyček vytvoř krajová synonyma pomlázky:

SČRAMKAK-....., RTAECTA - .....

AYNVADOČK - ..... AÍŽL .....

4 body	
--------	--

Úkol č. 13

K charakteristikám přiřaď název pokrmu.

a) masopustní pečivo z nekynutého těsta ve tvaru čtverečků, obdélníčků, koleček, květů

.....

b) velikonoční jídlo, oválné placky, potřené směsí žloutků, rumu, cukru a skořice, jí se pokapané medem

.....

c) vánoční jídlo, někdy nazývané tomáškový kompot, rozvařené sušené ovoce ochucené citrónovou kůrou a kořením, zahuštěné strouhaným perníkem

.....

Nabídka (ne vše bude použito): *jidáše, boží milosti, vejmrda, pučálka, muzika, líto*

3 body	
--------	--

Úkol č. 14

Urči, k jakému období v roce se vztahují následující latinské názvy: *Invocabit, Reminiscere,*

Oculi, Laetare, Judica, Palmarum - .....

1 bod	
-------	--

Úkol č. 15

Zvyky a obyčejy se dělí na dvě základní skupiny. Které z nabídky k nim nepatří. Škrtni je.

Rodinné, rodové, kmenové, společenské, kulturní

Ke které skupině zvyků a obyčejů patří kalendářní nebo výroční? .....

4 body	
--------	--

Úkol č. 16

Vytvoř správné dvojice zemí a postav, které tam nosí vánoční dárky.

a) Francie	1. Baboo Natale
b) Itálie	2. Misen
c) Španělsko	3. Pere Noël
d) Norsko	4. Baltazar

a)____, b)____, c)____, d)____

2 body	
--------	--

Úkol č. 17

Doplň chybějící údaje.

První vánoční stromky se objevily na území dnešního..... v ..... století

a říkalo se jim ..... Do našich krajů pronikl tento zvyk až začátkem

..... století. V Praze se první takový strom rozzářil roku ..... v domě režiséra

Liebicha ze ..... divadla, který ho viděl v Bavorsku a doma tento zvyk napodobil.

6 bodů	
--------	--

Úkol č. 18

Spoj pojmy, které patří k sobě:

Den světel	lidový název pro církevní svátek
Hromnice	fašank
Masopust	křížek z popela
Popelec	večer před svátkem Tří králů

2 body	
--------	--

Úkol č. 19

Tomáš Štítný ze Štítného ve svém vystoupení na konci 14. století mluví o „hodu ďábelském“.

Napiš, co tím myslel:.....

1 bod	
-------	--

Úkol č. 20

Přiřaď pojmy k popisu: pučálka, pražmo, preclíky

naklíčené pražené obilí .....

netučné pečivo .....

naklíčený pražený hrách .....

3 body	
--------	--

Úkol č. 21

Bílé zahalené nemluvné postavy, někdy s děsivým zobákem už dnes nepotkáte.

Někdy šeptaly: „Jdu, jdu, noci upiju.“ Poznáš, koho obrázek představuje?

.....

V lidové tradici se tento den proslavil živými obchůzkami žen bílé zahalených v dobových spodničkách s plachetkami na hlavě. Později měly přes obličej závoj nebo roušku. Patřily k prvním ve výčtu adventních masek. Jak se jim říkalo?

.....

2 body

Úkol č. 22

Doplň text:

Poslední týden půstu před (V)..... se nazývá svatý nebo také (p).....

Začíná (K)..... (n)..... a končí (V).....

(p).....

Nejdůležitější jsou tři dny - (V)..... (p)....., (B).....

(s)....., a (B)..... (h).....(v)..... neboli

Neděle zmrtvýchvstání.

7 bodů

Úkol č. 23

Doplň slova písně a básně, které se váží k máji.

Na rozloučení, mé potěšení .....

Byl pozdní večer - .....

2 body

Úkol č. 24 Oprav text.

Svatodušní svátky, tzv. lednice, byly pro křesťany pokračováním Velikonoc a patřily

k nejvýznamnějším v roce. Říkalo se jim také jasmínové. Patřily mezi pohyblivé a jejich termín

byl závislý na datu Velikonoc. Interval mezi nimi byl 60 dnů. Po Velikonoční neděli se počítalo

9 týdnů. Na poslední neděli pak připadala slavnost Soslání Ducha svatého.

špatně	správně

4 body

Úkol č. 25

Byla matkou Panny Marie a stala se jednou z nejvíce uctívaných křesťanských světic.

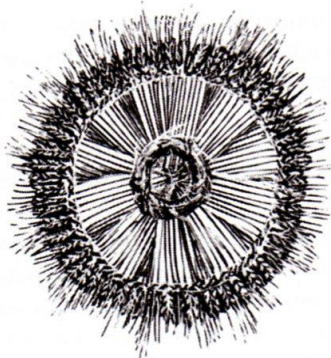
Jak se tato svěřice jmenuje? .....

Z nabídky vyber a zakroužkuj dvě tvrzení mluvící o této ženě, která jsou pravdivá:

- A. Mluví se o ní v Markově evangeliu.
- B. Stala se ochránkyní manželství a modlily se k ní hlavně ženy.
- C. V lidových pověrách se zjevovala v podobě valkýry ženám, kterým se mělo narodit dítě.
- D. Byla také patronkou horníků.
- E. Podle legendy žila ve městě Annaberg.

3 body	
--------	--

Úkol č. 26

Oslavy ukončení sklizně byly nejvýznamnějšími lidovými svátky. Jak se

označovaly oslavy úrody: a) obilí .....

b) vína .....

Ke které z těchto oslav se váže tento věnec? .....

3 body	
--------	--

Úkol č. 27

Jak se tento předmět jmenuje? .....

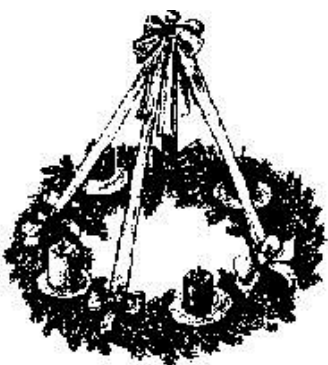
K čemu slouží menší korálky? .....

K čemu slouží větší korálky? .....

3 body	
--------	--

Úkol č. 28

Napiš, jak se nazývají čtyři adventní neděle.

.....

Pojmenuj přesně předmět na obrázku: .....

Co symbolizují jednotlivé svíčky? .....

6 bodů	
--------	--

Úkol č. 29

K datu doplň názvy svátků vánočního období.

24. 12. .... 25. 12. ....

26. 12. .... 27. 12. ....

28. 12. .... 01.01. ....

06.01. ....

7 bodů	
--------	--

Úkol č. 30

Koledníci zpívali různé popěvky, jako je např. tento. Doplň vynechaná slova.

*Fanfr, fanfr, fanfrnoch
nastává nám .....,
novej rok nám nastává,
(k) ..... se nandává,
hou, hou, haleluja*

Napiš, co to byl fanfrnoch. ....

3 body	
--------	--

Úkol č. 31

Z 19. století pochází i francouzský pojem POUR FÉLICITER., který se objevuje ve spojení s letopočtem nadcházejícího roku. Napiš, jaká je jeho zkratka. ....

Jak se uvádí jeho význam v češtině (nejedná se o doslovný překlad)?

.....

2 body	
--------	--

Úkol č. 32

Tento svátek je typickým příkladem oslav křesťanského svátku smíšeného s vlivem starých

pohanských zvyků. Jak se tento svátek jmenuje?

.....

Z jakého dobového výrazu vznikl? .....

Co znamená v českém překladu? .....

3 body	
--------	--

Úkol č. 33

Oslavy svátku sv. Martina byly nezřídka provázeny tzv. martínkováním. Co toto označení znamenalo? .....

Jak se jmenuje speciální druh pečiva, které se peklo na sv. Martina? (v) .....

2 body	
--------	--

Úkol č. 34

Seřadte uvedené svátky tak, jak jdou v průběhu roku za sebou.

- a) sv. Jiří   b) Popeleční středa   c) Hromnice   d) sv. Martin
e) Zelený čtvrtek   f) letnice   g) sv. Lucie   h) sv. Štěpán

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....

4 body	
--------	--

Úkol č. 35

O sv. Valentýnovi se vypráví celá řada legend. Do jejich stručných obsahů doplň chybějící slova:

- a) Sv. Valentýn doporučoval mužům, aby nechodili do....., ale zůstali doma se svými ženami.
- b) Vyléčil také ..... dívku, do které se zamiloval.
- c) Tajně oddával, a proto.....
- d) Po holubicích posílal psaníčka obyvatelům ..... (uved' město), aby se chovali slušně a nehřešili.

4 body	
--------	--

Celkem: **120 bodů**

Dějepisná olympiáda - 42. ročník – 2012/2013

Řešení úkolů krajského kola

Úkol č. 1		
etnografie (národopis); tradice; liturgický rok		3 body
Úkol č. 2		
ostatky; atribut; legenda		3 body
Úkol č. 3		
sv. Florián; sv. Dorota; sv. Jiří; sv. Valentýn; sv. J. Nepomucký; sv. Kateřina		6 bodů
Úkol č. 4		
170; latinsky; 13.; italský; janovský; Legenda aurea		3 body (po 0,5 bodu)
Úkol č. 5		
Barbory; věži; horníci/havíři; Kutné Hoře		4 body
Úkol č. 6		
d) zákaz křtů		1 bod
Úkol č. 7		
Ježíše; Zachariáš/Alžběta; Alžběta/Zachariáš; Heroda Antipase; Herodiadu, Salome		6 bodů
Úkol č. 8		
A3; B4; C2; D1		2 body (po 0,5 bodu)
Úkol č. 9		
katedrála (rotunda) sv. Víta; Prosek (u Prahy); (bitva) u Chlumce; (J. V.) Myslbek		4 body
Úkol č. 10		
přástky; dočesná; vigilie; roráty; pašijové hry		5 bodů
Úkol č. 11		
kobylna (koníček, šiml); ze slámy (nebo hrachoviny, koudele – spředeného lnu)		2 body
Úkol č. 12		
mrskačka; tatarec; dynovačka; žíla		4 body
Úkol č. 13		
a) boží milosti; b) jidáše; c) muzika.....		3 body
Úkol č. 14		
předvelikonoční půst – šest postních nedělí		1 bod
Úkol č. 15		
(škrtnuté) rodové, kmenové, kulturní; společenské		4 body
Úkol č. 16		
a) 3; b) 1; c) 4; d) 2		2 body (po 0,5 bodu)
Úkol č. 17		
Německa; 16. století; zimní máje; v 19. století; r. 1812; Stavovského		6 bodů
Úkol č. 18		
Den světla	večer před svátkem Tří králů	
Hromnice	lidový název pro církevní svátek	
Masopust	fašank	
Popelec	křížek z popela	2 body (po 0,5 bodu)
Úkol č. 19		
masopustní oslavy		1 bod
Úkol č. 20		
pražmo, preclíky, pučálka		3 body

Úkol č. 21		
lucky, barborky		2 body
Úkol č. 22		
Velikonoce; pašijový; Květnou nedělí; Velikonočním pondělím; Velký pátek; Bílá sobota; Boží hod velikonoční		7 bodů
Úkol č. 23		
Na rozloučení, mé potěšení, <i>postavím pod okny máj</i> Byl pozdní večer - <i>první máj</i>		2 body
Úkol č. 24		4 body
špatně	správně	
lednice	letnice	
jasmínové	rozálie	
60	50	
9	7	
Úkol č. 25		
sv. Anna; B, D		3 body
Úkol č. 26		
dožínky; vinobraní; dožínky		3 body
Úkol č. 27		
růženec; odpočítávání zdrávasů; odpočítávání otčenášů		3 body
Úkol č. 28		
železná (první neděle adventní); bronzová; stříbrná; zlatá; adventní věnec; každá svíčka symbolizuje jeden adventní týden (neděli)		6 bodů
Úkol č. 29		
Štědrý den; Boží hod vánoční; svátek sv. Štěpána; svátek J. Evangelisty; svátek Mláďátek; Nový rok; svátek Tří králů		7 bodů
Úkol č. 30		
novej rok (nový rok); koledy; hudební nástroj		3 body
Úkol č. 31		
P.F.; pro štěstí		2 body
Úkol č. 32		
Halloween; All Hallows' Eve; předvečer Všech svatých		3 body
Úkol č. 33		
nezřízené jedení a pití; vandrovnice		2 body
Úkol č. 34		
1c; 2b; 3e; 4a; 5f; 6d; 7g; 8h		4 body (po 0,5 bodu)
Úkol č. 35		
do války; slepou; byl popraven; Říma		4 body

Celkem: 120 bodů = 100 %

Poznámka: V řešení jsou odpovědi uvedeny na základě použité doporučené literatury, pokud soutěžící uvedou jinou odpověď, kterou lze rovněž považovat za správnou (na základě jiné literatury), záleží na erudovanosti členů komise, jaké hodnocení si stanoví.

Soutěžní úkoly vytvořili členové Ústřední komise Dějepisné olympiády: Mgr. Václava Korcová (předsedkyně poroty), Mgr. Lenka Broklová, Mgr. Irena Náprstková, Mgr. Josef Vávra a Mgr. Jaroslav J. Glosser; spolupracovala tajemnice soutěže PaedDr. Eva Schneiderová